

Piše: Igor Isailović

Sloboda medija

Previše često nam određena udruženja građana, pojedini mediji, te članovi nekih međunarodnih institucija nameću temu slobode medija u Srbiji, a pritom ne navode ni jednu relevantnu i konkretnu činjenicu da je ova sloboda bilo čim ugrožena. Retorika koja se koristi s ciljem da se opravda tvrdnja da mediji nisu slobodni, te da je Srbija zemlja u kojoj vlada medijski mrak je toliko oštra i zapaljiva da je nemoguće čuti niti pročitati drugačije mišljenje.

Da bi sagledali problematiku slobode medija u Srbiji, potrebno je da krenemo od materijalnog prava koje reguliše ovu oblast.

Zakonski okvir

Naime, odredbom iz člana 50. Ustava Republike Srbije proklamovana je sloboda medija, te je definisano sledeće:

Svako je slobodan da bez odobrenja, na način predviđen zakonom, osniva novine i druga sredstva javnog obaveštavanja.

Televizijske i radio-stanice osnivaju se u skladu sa zakonom.

U Republici Srbiji nema cenzure. Nadležni sud može sprečiti širenje informacija i ideja putem sredstava javnog obaveštavanja samo ako je to u demokratskom društvu neophodno radi sprečavanja pozivanja na nasilno rušenje Ustavom utvrđenog poretka ili narušavanje teritorijalnog integriteta Republike Srbije, sprečavanja propagiranja rata ili podstrekavanja na neposredno nasilje ili radi sprečavanja zagovaranja rasne, nacionalne ili verske mržnje, kojim se podstiče na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje.

Posebnim Zakonom o javnom informisanju i medijima, tačnije odredbom iz

člana 4. predviđena je sloboda javnog informisanja.

Javno informisanje je slobodno i ne podleže cenzuri.

Zabranjena je neposredna i posredna diskriminacija urednika medija, novinara i drugih lica u oblasti javnog informisanja, naročito prema njihovoj političkoj opredeljenosti i uverenju ili drugom ličnom svojstvu.

Ne sme se ugrožavati slobodan protok informacija putem medija, kao ni uređivačka autonomija medija, a naročito vršenjem pritiska, pretnjom, odnosno ucenom urednika, novinara ili izvora informacija.

Fizički napad na urednika, novinara i druga lica koja učestvuju u prikupljanju i objavljivanju informacija putem medija kažnjava se na osnovu zakona.

Sloboda javnog informisanja ne sme se povređivati zloupotrebom službenog položaja i javnih ovlašćenja, svojinskih i drugih prava, kao ni uticajem i kontrolom nad sredstvima za štampanje i distribuciju novina ili mrežama elektronskih komunikacija koje se koriste za distribuciju medijskih sadržaja.

Članom 29. Zakona o javnom informisanju i medijima taksativno je navedeno da mediji jesu dnevne i periodične novine, servis novinske agencije, radio-program i televizijski program i elektronska izdanja tih medija, kao i samostalna elektronska izdanja (uređivački oblikovane internet stranice ili internet portali), a koji su registrovani u Registru medija, u skladu sa ovim zakonom.

Štampani mediji

U Srbiji danas postoji najveći broj dnevnih i periodičnih novina od nastanka države. To je nesporna činjenica. Sva dnevna i periodična štampa svakoga dana je u ponudi građanima Srbije bez obzira na to kakva im je uređivačka politika. I to je takođe nesporna činjenica.

Postoje bar dva dnevna lista koja kritikuju vlast i vladajuću stranku. U svojim kritikama i konstrukcijama često prelaze granicu dobrog ukusa. Ono što je nama kao javnosti poznato jeste da se novinari navedenih medija pozivaju na svaku konferenciju za štampu i nikada im nije uskraćeno bilo koje pitanje, a na svako pitanje su imali odgovore.

Dnevne novine se obično štampaju u privatnim štamparijama, dok se jedne dnevne novine, i to one koja su kritički nastrojene

prema vlasti, štampaju u štampariji koja je u većinskom državnom vlasništvu i nikada nije imala problem u pogledu štampe, koliko je javnosti poznato.

Postoje takođe bar dva štampana medija koja podržavaju većinu odluka izvršne vlasti. Za razliku od onih koje kritikuju vlast, ove koje podržavaju većinu odluka vlasti ne propuštaju priliku i da kritikuju vlast i pojedine neodgovorne ministre i javne funkcionere. I ovo je takođe činjenica.

Postoje bar dva dnevna lista koje su vlasništvu stranih investitora.

U novijoj istoriji nema primera cenzure, pa čak ni onih informacija u kojima se narod poziva da na ulici preuzme vlast. Dakle postoji sloboda medija izvan ustavnih okvira.

Tiraži, s druge strane, ukazuju na to kome narod najviše veruje, a to nije ono što smeta onima koji se bore za slobodne medije.

S druge strane, svako ko je razuman pita se kako se finansiraju ti mediji čiji je tiraž na nivou statističke greške. Naime, mediji se, kao i svako drugo privredno društvo, osnivaju u cilju sticanja profita. Ukoliko neki mediji konstantno beleže gubitke, opravdano se postavlja pitanje šta je bio cilj njihovog osnivanja.

Radio-televizijski program

Nema opštine u Srbiji danas u kojoj nisu dostupni skoro svi radio i televizijski kanali. Ogroman procenat domaćinstava ima ugovor s kablovskom televizijom. Dva najveća kablovska operatera su SBB i Telekom.

Na sajtu SBB-a, koji je inače dobro poznat kao oštar oponent vlasti, navedeno je sledeće: **Mi smo vodeći operator digitalne i analogne kablovske televizije, satelitske i televizije putem interneta. Svojim korisnicima u Srbiji pružamo vrhunsku inovativnu uslugu i kablovskog interneta i fiksne telefonije.** SBB je svojim korisnicima, izvan svake logike, na kanalu pod rednim brojem 1 omogućio da gledaju televizijski program televizije N1, a na kanalu pod brojem 2 televizijski kanal Nova, tj. korisnici ovog vodećeg kablovskog operatera na brojevima 1 i 2 gledaju informativne emisije koje pripremaju oštri oponenti vlasti.

S druge strane, postoje televizije i televizijski kanali koji maksimalno podržavaju vlast.

Dakle, u Srbiji postoji apsolutna sloboda medija, ali postoji i velika polarizacija – što je problem koji bi trebalo da rešavaju medijska/novinska udruženja koja su veoma pasivna kada je ovaj problem u pitanju.

Strukovna medijska udruženja

Svi novinari u Srbiji su okupljeni oko NUNS-a i UNS-a. Saopštenja i stavovi ovih udruženja prednjače kada je u pitanju kritika vlasti, tako da se samo vlast može žaliti da Srbiji nedostaje nezavisno medijsko udruženje.

Digitalni mediji

Broj digitalnih medija, portala, grupa u okviru socijalnih mreža i tome slično nije moguće prebrojati. Portali koji imaju svojstvo medija toliko su aktivni da je nemoguće ispratiti sve vesti. Vlasnici tih medija su

Članom 29. Zakona o javnom informisanju i medijima taksativno je navedeno da mediji jesu dnevne i periodične novine, servis novinske agencije, radio-program i televizijski program i elektronska izdanja tih medija, kao i samostalna elektronska izdanja (uređivački oblikovane internet stranice ili internet portali), a koji su registrovani u Registru medija, u skladu sa ovim zakonom.

obično udruženja građana, a njihovi finansijeri su inostrane organizacije, udruženja, društva i tome slično.

Svi ovi portali/mediji u Srbiji imaju poseban status. Za njih ne važe odredbe materijalnog prava koje se odnose na zaštitu podataka o ličnosti, zaštitu poslovne tajne, zaštitu tajnosti pisama, zaštitu objavljivanja fotografije, video zapisa i tome slično. Sudovi, tužilaštva, državni poverenici protiv nezakonitog ponašanja ovih medija postupaju kao da ovi portali imaju međunarodni imunitet.

Međutim, za javnost je bitno da napomenem kako u identičnim situacijama postupaju najveće zemlje sveta, npr. SAD, Rusija, Francuska.

Kako bi zaštitili bezbednost svojih zemalja, razvijene zemlje su stvari nazvale pravim imenom, tj. ove nevladine organizacije su klasifikovane kao STRANE AGENTURE.

Naime, Rusija je donela Zakon o javnim udruženjima, a članom 21. stav 9. propisano je sledeće: **„Nekomercijalne organizacije (u suštini, samo su udruženja građana neprofitne organizacije) koje primaju novac i drugu imovinu iz inostranih izvora i učestvuju u političkom životu Rusije, imaju se registrovati u Registru neprofitnih organizacija kao organizacije koje vrše funkciju STRANOG AGENTA“.**

Članovima 611. i 612. Američkog materijalnog zakonodavstva „US CODE“ propisano su istovrsna pravila, tj. da je neophodna registracija, tj. da agent stranog vlastodavca ima obavezu da državnom javnom pravobranilaštvu (Attorney General) podnese istinitu i potpunu prijavu.

Francusko uporedno zakonodavstvo je prilikom normiranja prava i obaveza nevladinih udruženja imalo veoma nefleksibilne propise. Naime, svaka uplata iz inostranstva prema NGO mora prvobitno biti odobrena od strane Centralne banke. Osim toga, NGO koji se finansira

iz inostranstva ne može se baviti politikom, ne može biti medij, niti se može boriti za demokratiju. Francuskoj je, dakle, ispod časti da dozvoli drugoj zemlji ili uniji da u njihovoj zemlji uspostavlja demokratiju ili, preciznije rečeno, da se meša u unutrašnja pitanja. NGO koji dobija sredstva iz inostranstva se može baviti pitanjem prava životinja, ekologijom i pitanjima tog ranga.

Budžeti NGO u Srbiji koji se *de facto* bave politikom nikada nisu pitani. Kada neka strana zemlja ulaže svoja sredstva u NGO koji se *de facto* bavi politikom, to se često smatra mešanjem u unutrašnje stvari jedne zemlje.

Dakle, smatram, da je Srbija oaza slobode medija, jer ovo što mediji imaju u Srbiji nemaju bukvalno ni u jednoj zemlji sveta.☐

Igor Isailović, advokat